

Els Beerten: 'Het vorige boek loslaten, is altijd moeilijk'

Sinds Els Beerten op 2 maart de Vlaamse Cultuurprijs voor Jeugdliteratuur kreeg, is er opnieuw een tsunami aan aandacht ontstaan voor haar boek *Allemaal willen we de hemel* uit 2008. De interviewaanvragen en fotosessies vliegen haar om de oren. Iedereen lijkt opeens een stukje van haar te willen. De auteur neemt de drukte er graag bij. 'Ik ben echt heel blij met de prijs', zegt ze. 'Het is een geweldige erkenning. Het boek is nu vijf jaar oud en het heeft het weliswaar altijd goed gedaan, maar door de Cultuurprijs zal het misschien echt blijven leven.' De tafels in boekhandels liggen in elk geval vol met mooi gestapelde exemplaren van de roman en binnen afzienbare tijd wordt hij waarschijnlijk ook verfilmd. 'Fijn', vindt de schrijfster. 'Als je schrijft leg je alles van jezelf in je boek. Het is bij momenten hard labeur. Die moeite doe je niet als je niet gehoord wil worden, toch?'

Dat het net dit boek is dat zozeer bejubeld wordt, maakt de auteur alleen maar blijer. 'Een van de auteurs die me heel erg beïnvloed heeft, is Kurt Vonnegut', vertelt ze. 'Als jong meisje, net afgestudeerd in de Germaanse, heb ik *Slaughterhouse-Five* gelezen. Ik vernam dat Vonnegut het boek heeft geschreven 25 jaar of nog langer nadat hij het bombardement van Dresden heeft meegemaakt. Hij wou absoluut een boek schrijven waardoor iedereen oorlog zou gaan haten. Hij wou ermee ingaan tegen al die Amerikaanse films die hij zag die oorlog en soldaten verheerlijkten. Helaas is hij in 2007 gestorven, want ik had graag gewild dat hij *Allemaal willen we de hemel* kon lezen en een beetje trots zou zijn op mij. Want ook ik wou een boek schrijven waaruit de afschuw voor oorlog blijkt. Ik wou overbrengen hoe het is om een trauma op te doen dat zo lang in je blijft zitten als dat van Vonnegut in Dresden.' Nochtans was het in eerste instantie zeker niet haar bedoeling om een boek over de oorlog te schrijven. 'O nee, dat wou ik echt niet', zegt ze. En ze zag het al helemaal niet zitten om te schrijven over de thema's die zich stilaan aan haar begonnen op te dringen. 'Wat me het meest interesseerde, waren namelijk de mensen die fout waren geweest in de oorlog en dat leek me allemaal te groot, te complex. Ik wist er helemaal niets over.' Maar de beelden waren er, de personages vormden zich. 'En dan ben je vertrokken.'

De complexiteit van oorlog

Allemaal willen we de hemel vertelt het verhaal van drie tieners en een kind die opgroeien in een Limburgs dorp tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vriendschappen en liefdes groeien, maar worden ook zwaar op de proef gesteld door de keuzes die de jonge mensen maken. Els Beerten laat de lezer afwisselend door de ogen van de verschillende personages kijken. Zo slaagt ze erin om de grote complexiteit van een oorlog precies, genuanceerd en uitermate menselijk weer te geven. Ze veroordeelt daarbij niemand, alleen de vernietigende machine oorlog zelf. Het is een boek dat niet loslaat, maar dat wel veel losmaakt, bij lezers van alle leeftijden.

Het boek is gegroeid uit het vorige, zoals dat steeds gaat in het hoofd van Els Beerten. Het is niet dat ze telkens hetzelfde verhaal schrijft, maar dan met een

andere strik er rond. Zeker niet. Maar van elk boek blijft er iets hangen. Een (stukje van een) personage waarmee ze verder wil, een vraag, een beeld. 'Na het vorige, *Lopen voor je leven*, had ik heel sterk het gevoel dat het verhaal was afgerond, dat ik het nooit meer opnieuw hoefde te vertellen. Ik was er echt van overtuigd dat ik er niet meer mee verder kon, dat het echt wel het strafste was wat ik rond het thema kon bedenken of wat ik als schrijver kon grijpen. Vroeger was ik in mijn boeken heel veel bezig met jezelf aanvaarden: je bent zoals je bent. Jezelf kennen en daarmee aan de slag gaan, is wat het leven is. In *Lopen voor je leven* ging ik verder: wat als er onherroepelijke dingen gebeuren? Hoe kun je die leren aanvaarden? Zo'n half jaar nadat ik dat thema helemaal doorspit had, dook het besef in me op dat ik wél verder kon. Wat als je iets onderneemt, in volle overtuiging dat je goed bezig bent, maar het draait verkeerd uit? De maatschappij veroordeelt je, je hebt erge dingen op je geweten... Hoe gaat het dan? Ik moest dat echt weten', legt Els Beerten uit. En zo kwam al snel de oorlog om de hoek kijken. En hoewel ze eerst niets van een dergelijke setting wilde weten, besliste ze op een gegeven moment om zichzelf uit te dagen, dit nieuwe pad wél in te slaan en te zien hoe ver ze ermee kwam.

Alles

Voor haar oorlogsboek *Allemaal willen we de hemel* is Els Beerten niet, zoals veel andere auteurs van historische romans, eerst een jaar of wat in de archieven gedoken. 'Nee, ik ben begonnen met een gezin te creëren. Tijdens het schrijven merkte ik al snel dat ik allerlei achtergrondinformatie nodig had en daar ben ik gaandeweg naar op zoek gegaan. Ik ging eerst te rade bij mijn vader, die acht was toen de oorlog begon. Hij schreef alles op wat hij zich herinnerde, maar hij kwam niet verder dan een A4. Vervolgens ben ik met heel veel mensen gaan praten: priesters uit die tijd, mensen die in Berlijn hebben vastgezeten omdat ze tegen het nazisme waren, historici en leden van enkele Limburgse heemkundige kringen. Zo kwam ik ook aan oude documenten, zoals exemplaren van *Volk en Staat*, het blad van het VNV. Ik heb daar heel veel in gelezen en zo zag ik zwart op wit al die dingen staan die men zei over de Joden, bijvoorbeeld. Mensen die een beetje verder nadachten, wisten dus wel degelijk wat er aan de hand was.' Het was voor het boek onontbeerlijk om met enkele oostfrontstrijders te praten. 'Uiteindelijk ben ik in contact gekomen met Oswald Van Ooteghem. Hij heeft enorm veel aan mij verteld en ik kon ook achteraf op elk moment van de dag bij hem terecht met mijn vragen. Vervolgens praatte ik met een jonge amateur-filmer die een documentaire heeft gemaakt over verzet en vergelding in Limburg na de Tweede Wereldoorlog. In die film zitten gesprekken met overlevenden uit de concentratiekampen. Die hebben me zo aangegrepen dat ik besloot om mijn verhaal helemaal open te trekken. Ik kon me niet beperken tot één versie – het moest er allemaal in aan bod komen.'

Weg van de platgetreden paden

Die zin voor nuance leverde Els Beerten jubelende recensies op die spraken van 'een monumentaal boek' (NRC Handelsblad), 'prachtig uitgediepte karakters, die je zowel door de ogen van anderen als van binnenuit leert kennen' (Trouw) en 'een genuanceerd, ontroerend en tegelijk hard boek over de zoektocht naar geluk en morele keuzes in moeilijke tijden, waarin er weinig wit en zwart, maar vooral veel

grijs is – niemand is helemaal goed, en niemand is helemaal slecht. Het is een boek dat de lezer aan het twijfelen brengt: hoe zou hij zelf reageren in die extreme omstandigheden?’ (De Standaard). De prijzen volgden: Gouden Uil Prijs voor de Jonge Lezer 2009, Boekenleeuw 2009, De Gouden Lijst 2009, Nienke Van Hichtumprijs 2009, Lavki-prijs 2011 en recent dus de prestigieuze Prijs van de Vlaamse Gemeenschap voor Jeugdliteratuur als bekroning. Els Beerten heeft met *Allemaal willen we de hemel* heel bewust alle platgetreden paden verlaten. ‘Ik wou niet het boek over dé oostfronter schrijven’, zegt ze. ‘Hij komt niet uit een Vlaams-nationalistisch gezin of een huis bezaaid met hakenkruisen. Zijn ouders zijn geen collaborateurs, het gezin verklikt niemand. Ik wou een personage dat was zoals wij allemaal zouden kunnen zijn. Toen ik zelf 17 was, liep ik over van idealisme. Ik wou de wereld redden. Zo is Ward ook.’

‘Ik wil iets moois doen. Iets goeds. Iets dat mij vleugels geeft’, zegt het personage. Met die overtuiging trekt hij naar het oostfront. Hij wil het vaderland redden. Op het moment dat hij beseft dat hij misleid is, kan hij niet meer terug.

‘Ward is zo’n jongen die door iedereen graag gezien wordt. Ik wou dat de lezers zich identificeren met iemand die keuzes maakt die zij niet begrijpen. Het was moeilijk om te schrijven, ik begreep het evenmin. Maar dat was net mijn opzet: ik wou in de huid van zo’n jongen kruipen en onderzoeken hoe goede bedoelingen tot zulke foute dingen kunnen leiden.’

Niets moois aan oorlog

Het boek had zich eigenlijk in eender welke tijd kunnen afspelen. Kijk naar de Belgische jongeren die vandaag naar Syrië trekken om te vechten. ‘Waanzinnig gewoon’, vindt Els Beerten. ‘Daarbij stel je je toch onmiddellijk dezelfde vragen? Toen ik het boek aan het schrijven was, was de Irakoerlog van Bush volop aan de gang. Daar zag je ook vooral kansarme jongeren naartoe trekken, die de kans schoon zagen om helden te worden. Ik word daar zo kwaad van! Hoe kun je zo’n kwetsbare jonge mens aanzetten tot zulke dingen? Ik vind dat echt laag bij de grond.’ De schrijfster vertelt dat haar dochter Eva met 9/11 in de Verenigde Staten verbleef. ‘Iemand hield haar voor dat het leven poepsimpel is: je hebt de goeie en de slechten. *And we are the good guys*. Ik val ervan achterover dat mensen zo kunnen denken. Wij zijn goed, al de rest is slecht. Zo simpel is het allemaal niet.’

Het is duidelijk dat Els Beerten nog altijd vol is van haar thema. Ze windt zich op en haar kwaadheid is oprecht. ‘Iedereen verliest in een oorlog, in welk kamp je ook zit. Het gezin Claessen in het boek beslist in het begin om zich overal buiten te houden. Ze doen niet mee, dan kan niemand hen wat maken. Maar dat klopt niet: uiteindelijk staat toch zo wat alles voor ze op het spel. Als ik met jongeren ga praten over het boek, heb ik het vaak over de verhalen die ik heb gehoord van mensen die in de oorlog hebben gezeten. Wat hun rol ook was, stuk voor stuk zeggen ze hetzelfde: anderen doodschieten is niet fijn. Het gaat niet zoals in de films – die kloppen totaal niet. Je eerste dode vergeet je nooit: je ziet dat hij lijdt. En je weet dat jou op elk moment hetzelfde kan overkomen. Je kunt ook niet terug, want als jij niet schiet, ga je er zelf direct aan. De oostfronter die ik sprak, vertelde me dat ze ginds maar met drie dingen in hun hoofd zaten: de honger en de kou, want die gingen nooit weg; en vrouwen, want als ze dachten aan vrouwen, kregen ze het tenminste een beetje

warm. *Maar het vaderland?*, zei hij. *Het vaderland kan je op zo'n moment geen fluit meer schelen.* Dat is wat ik die jonge mensen wil vertellen: er is niets moois aan oorlog.'

Altijd, overal

Zolang ze zich kan herinneren, is Els Beerten verhalen aan het vertellen. Altijd, overal, tegen iedereen die het horen wil. Haar ouders stuurden haar naar school toen ze amper twee was. 'Jij wilde zoveel weten, Els', zei haar moeder. 'Je wilde zoveel horen, zoveel zelf vertellen, maar ik had je alles al verteld wat ik kon bedenken, dus hebben we je naar school laten gaan in de hoop dat je daar nieuwe verhalen zou vinden.' Dat trof. Een dag in de eerste kleuterklas begon stevast met een verhaal dat de kleuters achteraf mochten uitbeelden. De kleine Els Beerten had haar plek gevonden. Zodra ze kon schrijven, ging ze ook op papier aan de slag met de werkelijkheid. En dat ze talent had, begon ze te vermoeden toen ze in het vierde leerjaar zat. 'Ik was een heel enthousiast kind', zegt ze. 'Ik kon niet stilzitten, babbelde voortdurend en stak bij elke vraag mijn vinger in de lucht.' De juf van dat jaar kon daar blijkbaar niet goed mee om, dus Els vloog vaker dan haar lief was in de ezelsbank. 'Dat vond ik erg, want je werd er compleet genegeerd. Op een zekere dag was ik diepongelukkig en ik begon te schrijven. Ik kan het verhaal nog altijd van A tot Z navertellen', zegt ze. 'Het was heel wensvervullend, met *happy ever after* en alles erop en eraan. Maar ik herinner me heel goed hoe gelukkig ik was terwijl ik schreef.' De schrik sloeg haar dan ook om het hart toen de juf merkte wat ze aan het doen was en vroeg om het te lezen. 'Ik kon niet anders dan het afgeven, want zij was de juf, maar ik was echt bang dat mijn einde naderde en dat ze me helemaal belachelijk zou maken voor de klas.' Maar de juf vond het verhaal mooi. 'We hebben een echte schrijfster in de klas', zei ze. Els mocht haar werkje voorlezen en moest daarna naar de directrice om het ook daar te laten lezen. 'Ik was nog zo klein en de directrice was een grote non met een imposante kap voor wie ik enorm ontzag had. Ook zij was positief. Onbewust had ik toen door dat er iets in mij schuilde waarmee ik mensen voor wie ik bang was, blij kon maken.' Datzelfde jaar begon ze een dagboek en gedichten te schrijven, later won ze enkele prijzen en op 17 mocht ze voor Top-magazine schrijven. 'Ik heb altijd veel stimulansen gekregen voor mijn talent.'

Ontrouw

Eind vorig jaar al, een eind voor bekend raakte dat ze de Cultuurprijs zou krijgen, plande Els Beerten een schrijversresidentie in de Hudson-vallei, op twee uur treinen van New York. Het verblijf viel in april, een uitstekend tijdstip om na de razende maartmaand even te kunnen onderduiken in het groen. Het was de eerste keer dat de schrijfster de rust opzocht om te kunnen schrijven. Doorgaans houdt ze wel van wat drukte om zich heen. Maar nu was het anders. De personages van *Allemaal willen we de hemel* bleven hardnekkig aan haar trekken. 'Als ik schrijf, worden mijn personages heel erg reëel en tastbaar voor me. Ik weet natuurlijk dat ze niet echt zijn, maar er ontstaat een wereld in mijn hoofd die zo boeiend moet worden, dat ik er alles voor wil doen om erin te kunnen. Noor, het hoofdpersonage van *Lopen voor je leven* is zo ook lang blijven hangen, ook nog toen ik al aan *Allemaal willen we de*

hemel bezig was. Ik vond haar zo lief en sympathiek dat ze bleef. Nu, na al die jaren, is ze van papier geworden en raakt ze me niet meer zo.' De personages van *Allemaal willen we de hemel* zijn nog andere koek. Door de Cultuurprijs zijn ze weer helemaal present. 'Mijn hoofd zit er weer vol mee', zegt ze. En zoiets zit een volgend boek in de weg. De auteur was de personages van het volgende boek haar volle aandacht verschuldigd en die hoopte ze hen in New York te kunnen geven. Over het verhaal laat ze nog niets los, omdat er nog zoveel kan veranderen. Ze wil wel al kwijt op welke manier dit manuscript voortvloeit uit *Allemaal willen we de hemel*. 'Hoewel ik nu zoveel weet over de Tweede Wereldoorlog en er nog zoveel boeiend materiaal te wachten ligt, zal het zich niet in die periode afspelen', zegt ze. 'Dit keer was het de moeder van Jef en Renée die bleef plakken. Ik vond wat ik met haar doe op het einde van het boek zo erg dat ik haar op de een of andere manier een tweede leven wilde schenken. Mijn hoofdpersonage is daarom een vrouw, een veertiger, die volledig immobiel is. Wie zo stil zit heel de tijd, is eigenlijk dood en dus wil ik haar in mijn boek tot leven wekken.' Ook dit wordt weer een moeilijk personage om te schrijven, beseft Els Beerten. 'Ik kan zelf echt geen moment stilzitten. Als er dan zo'n stil personage in je opduikt, vraag je je wel even af wat je daar nu weer mee moet. Maar ze zit er, en dus moet ik ermee doorgaan. Het is heel gek, maar als ik zo'n personage opgeef, lijkt het of ik ontrouw pleeg. Ik heb haar gecreëerd, dus nu heb ik de verantwoordelijkheid om er iets mee te doen. En ik ben ook nieuwsgierig: waarom wordt iemand zo? Hoe komt het zo ver? Misschien heeft het te maken met ouder worden. Een van de mooiste dingen daaraan is ontdekken dat jouw visie er ook maar één van vele is. Was je in een ander gezin, in een ander dorp, een andere tijd geboren, dan had alles er helemaal anders uitgezien. Ik vind het spannend om te weten hoe het er bij andere mensen aan toe gaat, vanbinnen. En door te schrijven, kan ik dat ervaren.'